
Floristische nota's – Notes floristiques

***Selaginella kraussiana* overwinterend in een gazon in Belsele (Sint-Niklaas)**

Willy VAN ROMPU (Sint-Niklaas)
[willyvanrompu@skynet.be]

Op 3 november 2007 loop ik over het park-gazon van een tot rusthuis uitgebouwde villa in de wijk Dekpriem, even buiten de dorps-kom van Belsele (Sint-Niklaas). Een helder-groene vlek tussen het donkergroene gras en het lichtgroene mos trekt mijn aandacht. Welk mos is dit?

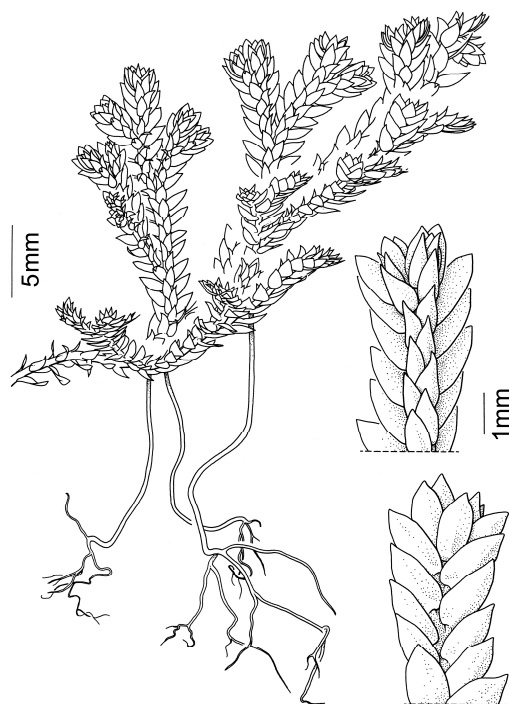
Bij nader toezien wijzen de compacte groeiwijze, de stevige, liggende tot overhan-gende en meermaals vertakte stengeltjes, de vier rijen blaadjes – in twee groottes en alle nagenoeg in één vlak – op *Selaginella* of mos-varen (Lambinon *et al.* 1998). Onderaan de stengels, vaak bij de vertakkingen, hangen fijne, lichtbruine draadjes. Deze rhizoforen ontwikkelen zich na contact met de bodem tot echte wortels (Bold *et al.* 1980, Kalkman

1972). Na enig speurwerk vind ik zowat 5 m verderop een tweede groeiplek. (Fig. 1)

De vlekken zijn ovaal van vorm (ongeveer 40 × 30 cm en 30 × 20 cm) en groeien mooi in de wielsporen van de grasmaaier, op een on-beschaduwde gedeelte van het gazon. Strobili (sporenaren) vind ik niet; ik vermoed dat ze zijn weggemaaid.

Het naar de Nationale Plantentuin opge-stuurde herbariummateriaal wordt gedeter-mineerd als *S. kraussiana*, een soort die in België ook al eerder een paar keer verwilderd werd waargenomen (Verloove 2006). De soort is oorspronkelijk Afrikaans en komt voor op de Azoren, Madeira, de Canarische Eilanden, en van Kameroen, Kongo, Kenia, Uganda, Tanzania, Malawi, Mozambique en Zimba-bwe tot Zuid-Afrika. Vanaf begin 19de eeuw (Lawalrée 1950) werd ze als kas-, terrarium- en kamerplant over de wereld verspreid. Zoals op vele plaatsen elders, betreft de vondst in Belsele wellicht planten die uit kassen of

potten zijn ontsnapt. Onder meer in Nieuw-Zeeland (zie <http://weedbusters.co.nz>) wordt de soort beschouwd als een vervelende pest-soort. In tuincentra is *Selaginella* in diverse soorten en variëteiten te koop als knuffelmos, bloemistenmos of Engels mos. In Europa zijn verwilderde planten – ook overwinterend? – gemeld uit het Groothertogdom Luxemburg, Frankrijk, Duitsland, Italië, Ierland en het Verenigd Koninkrijk (bron: diverse websites).

Figuur 1. *Selaginella kraussiana*, habitus van de plant en details van een stengeluiteinde (boven: dorsaal; onder: ventraal). Tekeningen S. Bellanger (BR), gebaseerd op materiaal uit Belsele.

Volgens Lawalrée (1950) is de soort in België niet winterhard. Daarom leek het de moeite waard om de ontwikkeling van de groeiplaats gedurende één of twee winters te monitoren. Drie perioden met lichte nachtvorst in de winter 2007-08 (midden november, midden december en de eerste helft van februari) brachten, zoals verwacht, schade toe. Vooral de decembervorst herleidde de centrale kussens, op een paar door grassprietten of blaadjes van boterbloem of hondsdrif be-

schermde stukjes na, tot een geelbruine massa. Net boven de grond (onder de bevroren gedeelten) en aan de zijkanten hadden talrijke, felgroene scheutjes de vorst echter overleefd. In april sprak ik met de tuinman af om de grootste, ondertussen afgebakende groeiplek niet meer te maaien. Dit verplichtte mij om opdringerige kruiden als *Ranunculus repens*, *Glechoma hederacea* en *Holcus lanatus* manueel in te nemen, kwestie van de groei van *S. kraussiana* te kunnen volgen. De grootste plek had in april een buitenomtrek van bijna 2 m en bestond uit een zevental vlekjes met een totale oppervlakte van goed 0,1 m². Eind oktober 2008 was de oppervlakte ruim verdubbeld, tot 0,25 m², en was de plant tot buiten het wielspoor van vorig jaar gegroeid. Sporenaren kwamen echter niet tot ontwikkeling.

De winter van 2008-2009 was langduriger en een stuk strenger dan de vorige, met temperaturen tot -15°C, maar de groeiplaats in Belsele had dit keurig doorstaan. Opnieuw was er flinke vorstschade, maar aan de rand en op plekken waar de bladeren van andere planten bescherming hadden geboden, hadden stukjes van de plant de winter overleefd. De jonge scheuten (verdeeld over een twintigtal deelvlekjes) waren in de lente reeds voorzien van rhizoforen. Van de kleinere tweede vlek vond ik in de lente van 2009 echter niets terug.

Op 20 juni 2008 maakte ik een streeplijst van de niet-houtige flora van het onbemeste, onbespoten, door microreliëf droge tot vochtige, ijl met bomen beplante gazon (ca. een kwart hectare). Dit resulteerde in 53 kruidige vaatplanten en 21 mossen. In april 2008 (met aanvullingen in september) vond ik op een oppervlakte van een kwart vierkante meter *Cerastium fontanum*, *Equisetum arvense*, *Festuca* sp., *Glechoma hederacea*, *Holcus lanatus*, *Juncus tenuis*, *Poa pratensis*, *Ranunculus repens*, *Sagina procumbens*, *Selaginella kraussiana*, *Taraxacum* sp. en *Veronica serpyllifolia*, met daarnaast als bryofyten ook nog *Atrichum undulatum*, *Calliergonella cuspidata*, *Kindbergia praelonga*, *Lophocolea semiteres* en *Rhytidiadelphus squarrosus*. Begin juli 2009 vertoonden zich ook nog *Cardamine hirsuta*, *Epilobium parviflorum*, *Hypericum perforatum*, *Poa annua* en *Prunella vulgaris*.

In België zijn me vandaag maar van vier locaties herbariumcollecties bekend van planten die buiten kassen werden ingezameld (eigen waarneming plus meded. F. Verloove):

- Villance (Libin, prov. Luxemburg), IFBL K6.24.22, “Sur un mur retenant les terres du pré et servant de support à la roue du moulin de Wezellevaux (écart de Villance)... La plante n’est toutefois pas très abondante à cet endroit”, 01.1887, A. Dolisy s.n. (BR 1102742; LG).
- Turnhout (provincie Antwerpen), IFBL B5.48.13, Minderbroederklooster, in een kruidentaanplant in een kloostertuin; planten zonder sporenaren, 09.1980, A. Vermeijen 80/36 (GENT).
- Belsele (Sint-Niklaas, prov. Oost-Vlaanderen), IFBL C4.41.14, collecties november 2007, april en oktober 2008, januari, maart en april 2009, W. Van Rompu (BR, privé herbarium WvR).
- Gent (provincie Oost-Vlaanderen), IFBL D3.22.41, plantentuin Universiteit Gent, materiaal met eerder zwak ontwikkelde stroboli, aug. 2008, P. Goetghebeur 11157 (GENT).

Deze sites zijn duidelijk alle erg anthropogeen. In de plantentuin van de Universiteit Gent is de soort enkele jaren geleden bewust of onbewust in de buitencollectie terechtgekomen. Ze heeft er al minstens twee opeenvolgende winters overleefd op een uitgekiend luw plekje, aan de noordkant van de grote Victoriakas, verticaal groeiend tegen een vochthoudend turfblok. Uitdroging, wind en vorst hebben hier weinig kans. In dit milieu is ook de mosbegroeiing fraai ontwikkeld. Eind april 2009 was de vlek *S. kraussiana* ongeveer twee handen groot.

Dankwoord. – Met dank aan Leo Vanhecke, Ivan Hoste, Filip Verloove, E.J. Clement (bevestiging determinatie), Bert Vermeijen, Paul Goetghebeur, Sven Bellanger en Alain Willekens (directie van het rusthuis) voor allerlei hulp bij het totstandkomen van deze floristische nota.

Literatuur. – Bold H.C., Alexopoulos C. & Delevoryas T. (1980), *Morphology of Plants and Fungi*. 4th edition. New York, Harper & Row Publishers. – Kalkman C. (1972), *Mossen en Vaatplanten*. Utrecht, Oosthoek’s Uitgeversmaatschappij. – Lambinon J., De Langhe J.-E., Delvosalle L. & Duvalneaud J. (1998), *Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden*. 3de druk. Meise, Nationale

Plantentuin van België. – Lawalrée A. (1950), *Flore générale de Belgique. Ptéridophytes*. Bruxelles, Jardin botanique de l’Etat. – Verloove F. (2006), *Catalogue of Neophytes in Belgium (1800-2005)*. *Scripta Botanica Belgica* 39. Meise, National Botanic Garden of Belgium.